

Úvod

V roku 2004 vystupuje s väčšou nástojčivosťou ako kedykoľvek predtým otázka kresťanskosti Európy a celej západnej kultúry. Kresťania, kresťanské inštitúcie a v neposlednom rade kresťanské cirkvi zvädzajú zápas o to, aby v európskej ústave bola zmienka o Bohu a o kresťanských koreňoch európskej kultúry. Táto situácia vyzýva najmä kresťanských intelektuálov, aby na všetkých úsekoch verejného života novými, netradičnými spôsobmi pristupovali k svojej práci a prehľbovali ju. Nemalú úlohu v tomto smere musí zohrať filozofia a teológia nastoľovaním nových foriem dialógu so svetom. Príspevky zborníka rôznym spôsobom ukazujú na túto cestu.

Prvý, hlavný blok **Filozofia a kresťanstvo** otvára príspevok *Juraja Lauku*, ktorý možno považovať za akési motto pre celý zborník. Lauko na príklade pozoruhodnej manželskej dvojice Jasqua Maritaina a Raisi Maritainovej ukazuje na dva piliere, na ktorých má stáť i dnešná moderná spoločnosť, a to je pilier demokracie a slobody a pilier hodnoty a dôstojnosti každého človeka, zapustené v kresťanskej myšlienkovvej tradícii. Zdôrazňuje, že personalsiotická filozofia Maritainovcov je na Slovensku prakticky neznáma a že máme čo robiť, aby sme splatili túto podlžnosť. V prvom polroku 2004 sa na pôde ÚSKI uskutočnili štyri diskusné semináre k problematike ruskej kresťanskej filozofie 19. a 20. storočia, ktoré z nového uhla pohľadu priblížili kresťanský personalizmus. *Ján Komorovský* s hlbokou znalosťou reálií a celej problematiky odokrýva na pozadí krízy západnej filozofie veľkosť Solovjovovej mysliteľskej osobnosti, ktorá radikálne požadovala už na konci 19. storočia zmenu myslenia, spojenú s prejdením z partikulárneho myslenia na myslenie celistvé, komplexné a integrálne a vyanením sa z jednostranného postoja ku kultúre, životu, politike a k sociálnym problémom. Dejiny i celý vývin kultúry načim podľa Solovjova chápať v bohočlovečenskom procese prítomnom v dejinnom dianí, a nie len na konci dejín. Najvyšší bohočlovečenský cieľ – druhý príchod Krista – je anticipovaný v každej dejinnej udalosti, teda aj v našej pohnutej prítomnosti. *Zlatica Plašienková* obrátila v ruskej kresťanskej filozofii pozornosť na *l'enfant terrible* ruskej kresťanskej filozofie Nikolaja A. Berdajeva, usilujúceho sa novým, nekonvenčným, niekedy aj diskutabilným spôsobom odkryť kvidesenciu kresťanstva a priblížiť ju modernému človeku. Autorka spolu s autorom zdôrazňuje, že skutočnosť ako aj idea kresťanstva je taká impozantná, zázračná a strhujúca, že nijaké deformácie v dejinách kresťanstva ju nemohli zatieniť. Berdajev vyslovuje presvedčenie, že kresťania nakoniec obstoja nielen v skúške prenasledovania, ale aj v skúške víťazoslávy, v ktorej veľa rás zlyhali. V ďalšom príspevku *Ján Letz* sa pokúsil priblížiť Berdajevov personalizmus.

Poukázal na jeho osobitosti v dejinách personalizmu predchádzajúcich dvoch storočí a označil ho ako existenciálny a nehierarchický personalizmus. Vyzdvihol u Berďajeva jeho dôraz na slobodnú ľudskú tvorbu chápanú v úzkej spoluprorbe s Bohom, ktorou sa premieňa štruktúra ľudského vedomia i človek sám. Je to cesta, ktorou sa utvára nová, neodcudzená personalistická kultúra. Tvorba podľa Berďajeva oslobodzuje, vedie k existencializácii dejín a k utváraníu Božieho kráľovstva *in nuce* už na tomto svete. V takejto neodcudzenej tvorbe sa výsledok tvorby nezvonkajúje, takže tvorba má charakter vtelenia. Vo štvrtom príspevku *Gašpar Fronc* sa venuje Solovjovovej kritike vtediajšej výhradne pozitivisticky orientovanej vedy, ktorá zabúdala na integrálnu skúsenosť, a tak sa postupne odtrhla od metafyzického základu vedenia. Stručne prezentuje Solovjovov koncept komplexného poznania.

V bloku *Etika a kresťanstvo Prof. Helena Hrehová* rozvíja svoj koncept etiky na kresťansko-personalistickom základe. Dôraz kladie na zodpovednosť každého človeka za konkrétne medziludské vzťahy, v ktorých existenciálnom priestore sa nachádza. Lebo samých seba prežívame naplno len ako bytosti, ktoré prevzali plnú zodpovednosť za svoj spôsob života. S takouto zodpovednosťou sa máme postupne včleňovať do dejinného diania a rozpoznať úlohy a výzvy, ktoré od nás spoločnosť a ľudstvo požaduje. Na splnenie tohto je nevyhnutná racionálne motivovaná výchova, ktorú autorka dômyselne, s využitím kresťanskej filozofickej tradície, rozvádza vo svojej práci. V ďalšom príspevku sa *Prof. Jozef Tiňo* zamýšľa nad autentickosťou kresťanskej lásky a nad tým, že táto láska nebýva vždy správne pochopená. Bohato dokumentuje pravdu, že nestačí len vedieť, čo je kresťanská láska, ale treba sa vydať na neraz trnitú cestu jej uskutočňovania. Kresťanská láska sa podobá krásnej a voňavej kvetine, ktorú však pre jej neobyčajnú, krehkosť, citlivosť a všeobecnú ohrozenosť treba stále polievať a žiť spolu s ňou, ba v nej. Ako príklad takéhoto uskutočňovania kresťanskej lásky uvádza Matku Terezu.

V bloku *Kresťan v 20. a 21. storočí* sa *Anton Srholec, Dr. h. c.*, vychádzajúc predovšetkým zo svojich bohatých skúseností, podáva historicko-kritický náčrt katolíckej viery na Slovensku. Zamýšľa sa nad negatívnymi i pozitívnymi momentami slovenského katolicizmu. Celová bilancia vyznieva podľa neho v prospech slovenských katolíkov. Slovensko má čo ponúknuť dnešnej do značnej miery odkresťančenej Európe. Disponuje veľkým duchovným kapitálom. Žijú tu potomkovia desaťtisícov väznených pre vieru a státisíce tých, ktorým zobraли všetok majetok a obrali ich o možnosť spoločenského uplatnenia. Žijú tu mnohí ľudia skromní, obetaví a pracovití, ktorí do európskeho myslenia a praxe môžu vniešť nového ducha. Európe môžu ponúknuť aj katolícke sociálne cítenie a odpor k nemiernemu konzumizmu. *Doc. Andrej Filipek* sa vo svojom príspevku pokúsil načrtnúť ideál kresťana v

21. storočí s osobitným zreteľom na slovenské podmienky. Kresťan 21. storočia sa má v dnešnej kríze kultúry sa usilovať o cieľavedomé rozvíjanie kresťanských hodnôt a o ich legislatívne zafixovanie v živote spoločnosti. Autor, opierajúc sa najmä o diela Jána Pavla II., bližšie rozvádza veľkosť a nevyhnutnosť základných kresťanských hodnôt, ako sú pravdy, sloboda, dôstojnosť každej ľudskej osoby, spoločné dobro a i. Spoločnosť, ktorá sa usiluje o uzákonenie kresťanských hodnôt, nie je klerikálnou spoločnosťou, ako sa usilujú nahovoriť ideológovia liberalizmu. A to je aktuálny príklad Slovenska, Poľska a iných európskych štátov. Autor v závere svojho príspevku varuje pred antropologickou deformáciou zakorenenou u nás pod vplyvom marxistickej ideológie a praxe, ktorá sa realizuje presadzovaním zjavných alebo menej zjavných postojov nihilizmu. Namiesto hodnoty kresťanskej osoby v kresťanskej perspektíve sa kladie človek závislý od mechanizmov demokracie, namiesto objektívnej pravdy sa presadzuje ľubovoľne utváraná, koncenzuálna pravda a namiesto spoločného dobra sa presadzuje absolutizácia individuálnej slobody, v mene ktorej sa robí súčet osobných dohier, a to aj za cenu obetovania ľudských životov (potraty, eutanázia a i.).

V ďalšom bloku ***Sekularizácia a kresťanstvo*** – téma diskutovaná na Interdisciplinárnom dialógu na Rade pre vedu, vzdelanie a kultúru KBS – *Marián Mráz* v dobre fundovanom príspevku, využívajúcom najmä hermeneutickú metódu, objasňuje pojem sekularizácie a očisťuje ho od rôznych nesprávnych chápaní. Jasne odlišuje dejinne pozitívny fenomén sekularizácie od moderného fenoménu sekularizmu. Sekularizáciu definuje ako spoločenský proces, v ktorom globálna spoločnosť uskutočňuje reorganizáciu svojich štruktúr a určuje im špecializované miesto. Náboženské inštitúcie sa zbavujú pozícií pri plnení politických, hospodárskych a kultúrnych cieľov a ponechávajú si svoju špecifickú rolu pozitívneho činiteľa pri duchovnej a mravnej formácii danej spoločnosti. Autor konštatuje v podstate zhodu medzi sociologickým a teologickým chápaním sekularizácie. Po dôkladnej analýze zdrojov sekularizácie autor zdôrazňuje podstatu hebrejskej tradície (najmä idea stvorenia a autonómie sveta a prírody), o ktorú sa opiera správna idea sekularizácie. Sekularizácia je podľa neho predovšetkým dynamickým procesom, ktorý sa nedá dostatočne vystihnúť sociologickým opisom, ani teologickými kategóriami. *Stanislav Košč* principiálne rozdeľuje sekularizáciu na dve skupiny: Sekularizácia ako pohyb *ad saeculum* a sekularizácia ako pohyb *per saeculum*. Zdravá sekularizácia je podľa autora odpoveďou na dôsledky deformácie sekularizmom, za ktoré sú spoluzodpovední aj kresťania svojou pasivitou a neautentickosťou svojho života.

– 6 – V bloku ***Zo života ÚSKI*** sa v zborníku vyzdvihujú dve významné udalosti. Prvou udalosťou bolo, že *Anton Srholec, Dr. h. c.* dostal za svoje celoživotné dielo pri príležitosti významného životného jubilea Cy-

rilometodskú medailu ÚSKI. Laudáciu k tomuto slávnostnému aktu predniesol 29. 5. 2004 *MUDr. Albín Koval*. Vyzdvihol v nej najmä Srholcove zásluhy získané za komunistickéj totality, ako aj jeho teoretický a praktický príspevok k účinnému uplatňovaniu kresťanskej viery v sekularizovanom svete. Druhou udalosťou bolo udelenie čestného doktorátu Trnavskej univerzity v Trnave *Prof. RNDr. Antonovi Hajdukovi, DrSc.* za zásluhy pre rozvoj demokracie a kresťanského povedomia na Slovensku. Prof. Hajduk dňa 5. 7. 2004 predniesol svoju pozoruhodnú inauguračnú reč, ktorá nemá len význam pre Trnavskú univerzitu, ale aj pre ďalší rozvoj kresťanstva na Slovensku. Preto túto reč v celom rozsahu uverejňujeme.

Ján Letz